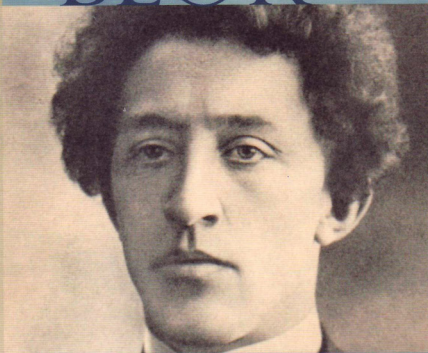

ALEXANDER BLOK

Výber z lyriky

ČO VIETOR SPIEVA

PRELOŽIL
Alojz NOCIAR

Vydavateľstvo
Spolku slovenských spisovateľov

ALEXANDER
BLOK

ČO VIETOR
SPIEVA

V ý b e r z l y r i k y

preložil
Alojz NOCIAR

Alexander Blok

Translation © Alojz Nociar, 2017

Cover design © Jana Satková, 2017

Slovak edition © Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, spol. s r. o.,
Bratislava 2017

e-mail: vsss@stonline.sk, <http://www.vsss.sk>

Realizované s finančnou pomocou Fondu na podporu umenia

VYDAVATELSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV,
spol. s r. o.

Z ruského originálu Aleksandr Blok: Stichotvorenija i poemy. Leningrad,
Izd-vo Sovetskij pisatel' 1955; Aleksandr Blok: Sobranije sočinenij. Tom I.,
II. Leningrad, Izd-vo Sovetskij pisatel' 1980; Aleksandr Blok: Balagančik.
Teatr (Balagančik, Koroľ na ploščadi, Neznakomka, Roza i krest).
Sankt-Peterburg, Izd-vo Zemľa, MCMXVIII, preložil Alojz Nociar.

Zodpovedná redaktorka Silvia Semaková

Grafická úprava a sadzba Jana Satková

Tlač P+M Turany

Prvé vydanie

Vytlačené na Slovensku

ISBN 978-80-8061-997-8

O B S A H

Predhovor	9
 Z obdobia cyklu VERŠE O KRÁSNEJ DÁME	15
Za šťastím šiel som...	16
Stíchli víchry snežné...	17
Prichádzam do temnoty chrámov...	18
Ja viem, že stretnúť Ťa je strašné...	19
Tam – v tichom prítmí katedrály...	20
Odrazu sa žiara tajných znakov...	21
Úžasný býva zas chlad večerov...	22
Dvojník	23
Zjavil sa na vznešenom bále...	25
Básnik	26
Nad ránom chodí mestom čierny človek...	28
 Z obdobia cyklu MESTO	29
Večnosť vrhla k mestám...	30
Mesto dvíha v prítmí ulíc...	31
V krčmách, krámoch, uličkách...	32
Kleopatra	35
Je noc. Už zmlklo mesto...	38
Chladný deň	40
Po uliciach sa táram...	42
Fabrika	45

Klam	46
Nevidienka	48
Neznáma	50
V podkroví	54
Kde večerné sny driemu v dlažbe z kameňa...	56

SNEŽNÁ MASKA **60**

SNEHY	60
Snežné víno	61
Snežná priadza	62
Krídla	64
Druhý krst	66
A znova snehy	67
V snehoch	69

MASKY	70
Pod maskami	71
Prázdne reči	72
V rohu divána	75
Tiene na stene	77
Vravia si verše	78
Neodvratné	79
Tu – a Tam	80
Zúfalstvo	82
V snežnom ohni	83

Z obdobia cyklu **HARFY A HUSLE** **86**

Všetko raz umrie...	86
---------------------	----

Krčmársky pult ma drží v hrsti...	87
Bol havran v snežnom podvečere...	88

Z obdobia cyklu **STRAŠNÝ SVET** **90**

Múze	91
Z krištáľovej hmly zas plynie...	93
Dvojník	95
Priateľ môj, aj v tomto tichom dome...	97
V žltých dňoch, čo medzi domy vkročia...	98
Ako smútok v noci rastie...	99
Čierna krv	101
Zas u seba...	101
Hnusí sa mi aj zvuk tvojho mena...	102
Poníženie	104
Tance smrti	107
Ťažko je mŕtvemu – živého hrať...	107
Dávny sen...	110
Noc, lampa, ulica sa v kruhu točia...	111
V neskorej jeseni sa od prístavu...	112
Letec	114

Z cyklu **CARMEN** **118**

Tak ako zmení farbu oceán...	119
Jagavá luna sníva...	119
Je démon rána...	120
V hnevливých očiach číry jas...	122
V ozvenách hudby zabudnutej...	124
Ty ničou nebudeš...	126

 Z cyklov **ROZLIČNÉ BÁSNE a ODPLATA** **128**

Všetko už bolo, bolo, bolo... 128

Noc – jak noc... 130

Pozemské srdce znova chladne... 131

Z úvodných veršov poémy **Odplata** 132

 ČO SPIEVA VIETOR **136**

Bolo to v temných Karpatoch... 137

Nová Amerika 139

Posledná cesta 143

Sup 146

Dážď rozšumel sa nad vojenským vlakom... 149

V divom vetre rinčí sklo 153

 Z POSLEDNÝCH BÁSNÍ (1918) **156**

Dvanásť 158

Skýti 178

Noli tangere circulos meos 183

Doslov **185**

P R E D H O V O R

Alexandra Bloka netreba čitateľovi osobitne predstavovať. Fakty jeho života, etapy a peripetie jeho tvorivej cesty sú známe a ťažko k nim dodať niečo nové. Dôvody na dodatok, ak existujú, sú zväčša len osobné, a preto spomeniem aspoň tie, ktoré sa mi zdajú dôležité. A pretože viac než teoreticko-kritický kabát mi vždy bola bližšia básnická košeľa, skúsím ich vyjadriť skôr blokovskými veršami, nie teóriou.

Dodnes si pamätám regál pri okne na najvyššom poschodí Univerzitnej knižnice v Bratislave, kde som ako študent natrafil na Blokovu lyriku, keď som tam v roku 1968 robil skladníka pri pauze v štúdiu psychológie. Bola to láska od prvého čítania básne z roku 1899 – vlastne od rovesníka, lebo som mal vtedy devätnásť. Nič z Bloka nebolo vtedy u nás preložené okrem poémy Dvanásť, s ktorou si, okrem ozajstných básnikov, samozrejme sem-tam pošpásovali aj nejakí z gigolov vtedajšieho režimu.

Zistil som, že Blokova poézia je až prekvapivo súčasná a zažltnutá nálepka klasiky z nejednej jeho básne spadne hneď po prvom prečítaní. Paustovskij raz tieto verše nazval kúzlami, o ktorých sa nedá rozprávať, ale treba ich čítať. Mal pravdu: od ich vzniku uplynulo storočie, no na mnohých len sem-tam presvitá sivý vlas. A sú aj také, čo vedia zaťat zuby rovnako ako vtedy, keď na nich sotva uschol atrament.

V cykle *Strašný svet* má napr. Blok báseň „Letec“, čo nie je len symbol letu, pádu a smrti, ale aj presná a dvoma vojnami potvrdená vízia ohrozenia ľudstva:

„To prízrak vojen budúcnosti
si v jeho lebke našiel kryt:
bombardér, čo cez vzdušné mosty
pokojnej zemi nesie – dynamit!“

Alebo čosi také povedomé, ako byrokratické maniere, korupcia, či kariérizmus:

„Ťažko je mŕtvemu – živého hrať,
byť vzletný, vášnivý, byť prostý!
No treba, treba ísť do spoločnosti,
skryť hrkot kostí pre postup a plat...”

Je mu dnes nanič z úradníckej nudy,
vŕzga mu klúb – vtom hudba začne hrať...
Zas bratsky stíska ruky správnych ľudí
– veď sa on živým, živým musí zdať!”

Blok je u nás vlastne neznámy ako ucelený básnik, z ktorého je u nás preložené len *torzo*. On sám svoju lyriku nazval „románom vo veršoch“, kde básne tvoria jednotlivé „kapitoly“. A keď prirovnal svoju tvorbu k špirále, polohu poémy Dvanásť vnímal ako analogickú k nižšie ležiacej Snežnej maske, ktorú pokladal za príliš subjektívnu, nezrozumiteľnú

širšiemu okruhu ľudí. Ukazuje to, že zasnenosť raných básní, aj ich subjektívnosť, tak ako v Snežnej maske, sú od jeho neskorších veršov neoddeliteľné. Prelínajú sa presne tak, ako sa neha blokovských veršov drží za ruku s hrubosťou a precitlivenosť s výbuchom zlosti, tak ako po mlčky prebdeť noci v Aničkovskom paláci, kde nadránom k nikomu a zároveň ku všetkým hovoril o „ľudovom hneve“.

Preto som sa rozhodol vo výbere ponechať jedno i druhé. Napriek tomu, že sa mi za „socialistického“ času od gigolistov-revolucionárov dostalo pochvaly za Skýtov a Dvanástich – a pokarhania za Verše o Krásnej Dáme, či Snežnú masku. Ale za terajšieho „kapitalistického“ času to dopadlo rovnako, aj keď v opačnom garde: pochvalu od gigolistov-svätuškárov získala zbožná časť, pokarhanie revolúcia...

Ibaže básnické dielo je nedeliteľný celok a zostane ním bez ohľadu na spoločenské zriadenie, či na práve platnú umeleckú alebo politickú módu – a v tomto budem aj naďalej tvrdohlavý, aj keď to môže znamenať, že daný preklad nevyjde za môjho života knižne ani raz.

Utvrdili ma v tom aj listy, ktoré si so mnou vymenil Milan Rúfus: „Váš zápas o Bloka ma zaujal. Sám som kedysi krúžil okolo neho, ešte ako vysokoškolák. Chcel som, aj som mal pocit, že nedočiahnem na pedál. Spomínam si na rozhovor s Milanom Kunderom: presviedčal, ba priam ma agitoval, aby som sa pustil do prekladania Bloka, že máme rovnakú krvnú skupinu. Nakoniec som zakotvil u Jesenina, ale tiež som sa bál prekladať ho. Podobné osudy ako Váš preklad má

aj môj preklad Anny Sneginy a Perzských motívov. Najprv sa o to v Tatrane div nie bili. Potom však prišla zamatová a odrazu sa od toho odtiahli. I napriek tomu, že to bolo vytlačené a po korektúrach, hodili to do transformačného šrotu. Ono totiž tá Anna Snegina... aj tam sa spomína revolúcia, aj Lenin. Môj milý, niet zbabelejšieho tvora, ako je istý typ slovenského inteligenta... A nikomu ani na um nepríde zahanbiť sa, že slovenská literatúra ani na konci tisícročia nemá z obrovského Bloka dokopy nič preložené...”

Alexandrom Blokom vrcholil a zároveň sa uzatváral symbolizmus v ruskej poézii, ktorý podľa jeho vlastných predstáv uvoľňoval miesto novému umeniu, ktoré malo vzniknúť na troskách „starého sveta“. Že sa to všetko nakoniec odohralo inak a očakávaný „nový svet“ sa ukázal opäť len ďalšou z ilúzií ľudstva, na tom majú len nepatrnú vinu tí, ktorí jej uverili, aby sa po vytriezvení odmlčali ako Blok, alebo neprijateľnej skutočnosti dali zbohom ako Jesenin a Majakovskij.

Mali by sme sa vyvarovať unáhleného, príkreho posudzovania i odsudzovania ich doby a jej nádejí. Veď aj naša doba sa nachádza na podobnom mieste dejinných zlomov a nie je isté, že smer, ktorým mienime kráčať, nás zavedie tam, kam chceme. Ani my nemusíme presne vnímať nesmierny, neodvratný pohyb kontinentu ľudskosti, ktorého čiastočky tvoríme. A keďže nejeden podmorský útes pamätá časy, keď bol štítom, a nejedno horstvo nesie stopy svojho pradávneho hlbinného života, je príliš trúfalé tvrdiť, že to, čo dnes vnímate ako dno a vrchol, zostane tak navždy.

Môže nám tu vôbec niečím prispieť poézia, ktorú tak či tak počuť čoraz menej, aj napriek tomu, že sa snaží prispôbiť sa a pôsobiť a zaujať aspoň krikom, šokujúcimi spôsobmi či výsmechom a popretím seba samej? Asi tak, ako to o poézii dvadsiateho storočia povedal Ferlinghetti, ktorý ju považoval za prózu, ktorá od jeho začiatku, ako poézia pre technokratov, len napodobňuje rytmus a hluk strojov. Chýba jej však dvojník, pokračuje napodiv tento bítnický mág – ten dávny, temný hlas krvi a zároveň čosi také jemné a prosté, ako je spev slávika v korunách borovíc, po ktorom túžime...

Čo povedať nakoniec? Povzdychnúť si blokovskými slovami zo Snežnej masky nad hluchotou vtedajšieho a tým viac dnešného sveta k poézii: „Už chápeš ma? Len sám boh vie!“ – a odvetiť si slovami tej, ktorá ho k nim inšpirovala: „Poznáš to: V knihách rozprávočky/ a v živote – len práca je...“? Alebo s trochou smútku v srdci napokon obrátiť list a nechať minulosť spať:

„Všetko už bolo, bolo, bolo,
uzavrel sa prudkých dní let.
Akouže silou, lžou a vôľou
Teba, minulosť, vrátiť späť?“

Nuž, Blokovu poéziu nasilu a lžou privolávať späť hádam ani netreba – pretože sa tou minulosťou nestala.

Alojz Nociar,
1. 12. 1992 – 17. 9. 2017

VERŠE O KRÁSNEJ DÁME

(1899 – 1905)

Tým, ktorí chápu moju poéziu, sa nebude zdať zbytočné, že v tomto výbere sú aj nasledujúce knihy polodetských, či formálne slabých básní. Mnohé z nich vzaté osve nemajú cenu, no každá báseň je nutná pre vytvorenie kapitoly, z niekoľkých kapitol pozostáva zas kniha, každá kniha je súčasťou trilógie a celú trilógiu môžem nazvať „románom vo veršoch“.

Alexander Blok (9. 1. 1911)

Blokove básne – to sú akési koráby, jachty, fregaty na vlnách, sú to básne bez konca... jeho básne sa nekončia tak ako básne dnešných autorov, ktoré vždy smerujú automaticky k nejakému závere. Blokove básne plávajú ďalej, a preto v každej dobe žijú svoj vlastný život.

Junna Moricová (Romboid, 1982)

* * *

Za šťastím šiel som. Vôkol ciest
nachový svit večernej rosy...
A v hlase z diaľav znela zvesť
o úsvite, čo v srdci nosím.

O úsvite, keď hasnú ohne zôr
a prvá hviezda nebom blúdi,
keď z modrých výšin nad obzor
vychrstli purpurové prúdy!..

Duša sa rozhorela, znela zvesť
o úsvite, čo v srdci nosím.
Za šťastím šiel som. Vôkol ciest
nachový svit večernej rosy...

(1899)

* * *

Stíchli víchry snežné,
– stopy nevidieť.
Ružové a nežné
ráno budí svet.

Purpurom zôr žiari
rozjagany sneh.
V jasnom lúči jari
rozvlnil sa breh.

Za kryhou sa vrátim
v síňavu a mráz,
devu v snežnej inovati
stretnem ešte raz.

(5. decembra 1901)

Prichádzam do temnoty chrámov
odslúžiť biednu pobožnosť –
a stretnúť sa tam s Krásnou Dámou,
pri svetle večnom – večný hosť.

V tieni za vznosným stĺporadím
rozochvieva ma škripot dvier,
na tvár mi v modrej žiare hľadí
zasnený obraz z iných sfér...

Ó, viem, jak v čistom vetre viali
hodváby Večnej Ženy Žien!
Vo výškach nad rímsami tancovali
legendy, úsmevy – a Sen...

Plamienky sviec Ti prívetivo
z nežných črt snímu závoj tmy.
V nehybnom tichu sníva život,
no verím: Milá – si to Ty.

(25. októbra 1902)